

Fel, fel az örök művészet istenének, Apollónnak, a közelébe!

Hárs József:

GRADUS AD PARNASSUM

Idegen tájakon jó, ha az ember nincsen egyedül. A turisták is inkább csoportosan nézik a látnivalókat. Aki néha-néha belefeledkezik a fényképezésbe, vagy a térerőt vesztett mobiljába, utána az is szaporázza lépteit, hogy utolérje a vezetőt. A népes társaság nemcsak a tényleges zsebtolvajoktól véd, nemcsak a kéregető gyerekektől, az erőszakos árusoktól. A láthatatlan védőernyő megkímél bennünket időnk és mozgásunk szervezésének gondjaitól is. Elég, ha arra nézünk, és oda megyünk, ahova mondják.

A nabateusok rózsaszín kőbe faragott városában sem volt másképpen. Hanem az árnyékos étterem svédasztalos ebédje után elkövetkezett minden vezetés vége: a szabadidő. Találkozás az emlékek mögött, túl a kanyargós szurdokon, valahol a bizonytalan távolban hagyott autóbushál. Ahol vár minket a légkondicionálás. Délután öttől. Addig folyton csak távolodtunk tőle. Mostantól „szabad a vásár”. Amíg vissza nem térünk hozzá.

+ + +

Szabad ám. Lehet azon nyomban szemellenzősen elmenekülni, viszont haj, de nehéz a választás szabadsága! Most derül ki, hogy eddigi sétánk csupán arra volt jó, hogy támpontokat adjon. Hogy felhívja a figyelmet az éppen csak megmutatott látnivalókra. Egymagamban botladozva hogyan tudnám kiegészíteni az elhangzottakat? Másszam meg a szemközi bércet, hogy eljussak Áron sírjához, amelyet 1812-ben látott először európai, Burckhardt, a svájci kutató? És onnan nézsek körül? A skót litográfus, David Roberts, mohamedánná lett, hogy 1839-ben nyugodtan lerajzolhassa itt, az általa addig csak hírből ismert Petrában, a „Kincstárat”, vagy a „Palotát”, vagy sorban a többi faragott homlokzatot. Királyok síremlékei, netán templomok? A felfedező után ma is folyton-folyvást munkálkodó régészek sem tettek pontot a találgatások végére. Tőlünk ez végképp nem várható. Ám az útikönyv az egyszerű turistáknak is legalább kétszer annyi órát javasol a nézelődésre, mint amennyi nekünk jutott. Így fest a választás szabadsága, miközben kérlelhetetlenül múlik az idő.

Felhőtlen a kék ég, száraz, forró hőt sugároznak a kövek. Ez a levegő olyan, mintha kazán szélesre tárt ajtajából áramlana kifelé. Nem remegteti a horizontot, mint sós tavak fölött a délibáb, hanem inkább kiélesíti a körvonalakat, rajzolók eszközéből valóságossá téve azokat. Lehet ezt az egyenletes, folytonos, hónapokon, éveken, évezredek tartó áramlást jótékony szellőnek nevezni? Úgy, ahogy mifelénk a mi kis kánikulánkat enyhítő légmozgást? Aligha.

Mire elhatároztam, hogy ennek ellenére megmászom az áhított hegyet, amelyen az otthon kiemelten ajánlott „Kolostor” látható, társaimnak híre-hamva sem maradt. Végre előtöppant valahonnan egy fiatal magyar házaspár, aki ugyanúgy keresgélte a feljáratot, mint én. Pedig ott volt előttünk, az étterem mellett. Éppen ideje, mert állatostul a csenevész fák alá húzódott hajcsárok már-már kivetették ránk a hálójukat. Nem, nem, mi az nekünk 900 lépcsőt megmászni, akár ebéd után, a legnagyobb hőségben!

Elindultunk. Elszakadtunk tőlük? Nem egészen. Hármunkra egy maradt, de az a számár kitarotán kaptatott nyomunkban felfelé. A csacsi mögött meg a gazdája. És mondta a magáét, hogy ennyiért, meg annyiért... Miben bizakodott? — Majd csak lekopik rólunk — vélekedtünk népiesen. Én ugyancsak. Pedig tudhattam (elismerhettem) volna, hogy a ragadozó a hátul kullogó leggyöngébbre feni a fogát.

+ + +

Lépcső. Civilizált embernek — még hozzá olyannak, aki aktív termelő korában megszámlálhatatlan lépcsőt rajzolt pauszpapírra — megvan a maga szilárd elképzelése a felfelé jutásnak erről az eszközéről. Hát ilyent aztán hiába kerestünk. Sziklafalak között, szakadék szélén kanyargó ösvény, simára koptatott, lejtős teraszocskák, néhol tényleg lépcsőre emlékeztető, de létrameredek, lábujjhegyre sem elég fellépők, legömbölyített, finom porral teleszórt szakaszokkal vegyesen tárultak elénk. Már az elején meg-megcsúsztam rajtuk. Mi lesz itt? Eszembe jutott luxori balesetem, amikor folyóparti sétány kiálló kőlapjába botoltam, s felkötött kar, majd itthon ötheti gipsz lett a következménye. Most törjem ki a nyakam Jordániában?

A szembe jövők egyike sem tudta pontosan, mennyi ideig tart ez a hegymászás. Az ifjak haboztak, én beadtam a derekam. Én a rövidnadrágos európai, fejemen az andalúziai szalmakalappal, napszemüvegem sötétje mögöl figyeltem, mit szól elhatározásomhoz az arab. Mondott egy összeget. Csak fölfelé? Segélyt kérőn társaimhoz fordultam. Udvariaskodtak. A hajcsár a számára érthetetlen szavakat jól megszerkesztett alkudozásnak vélte. Újabb ajánlata most már visszaútra is szólt. A fiatalok helyeslően bólintottak. Ha nekik jó lenne, akkor nekem sem rossz. Abban a pillanatban úgy éreztem, hogy sikerült az alku, szorult helyzetem ellenére szerencsés vagyok.

Hány hasonló megegyezés hangzik el naponta a kövek között! Az arab sem látszott csalódottnak. Egy sziklapadnál rázöttyentem az állat hátára, és szembemosolyogtam saját fényképezőgéppemmel.

Eddig csak másokat láttam tevén, öszvéren, paripán. Illetve gyerekkoromban, apai nagyszüleimnél az istállóban, ló hátán ültem vagy öt percet, s a kocsis vigyázott rám, hogy le ne essek. Azóta sem kerültem ilyen helyzetbe. Még leginkább Don Quijote járt az eszemben. A hórihorgas spanyol talpa majdnem a földet érte, pedig Rocinante ló volt, mégha gebe is. Ahhoz nem fűlt a fogam, hogy a gáncsnélküli lovag szolgálja legyek, pedig Sancho Panza volt közelebb a valóságos anyaföldhöz. A józan paraszti ész, ugye?

+ + +

Először még vidám képet vágtam hozzá. Szerencsére ezt örökítették meg az apró pici lemezre újdonsült ismerőseim. Aztán elindultunk. Kapaszkodtam a nyeregkápába emberül. A kengyelt csak egy darabig vettem igénybe, mert szíja sértette a lábszáramat. Nélküle azonban úgy éreztem, hogy nem tudok megmaradni a nyeregben, hanem beledőlök a szakadékba. No most hogyan jobb? Hol volt ez a szamaragolás attól, ahogy kalandozó őseink ülték meg lovaikat! Erre még csak gondolni is kár volt. És ők még hátra is fordultak néha!

Ez a kis számár, a patáival valahol alattam, biztosan találta meg a szilárd talajt. Érdekes, hogy általában a meredély szélén. Neki-nekirugaszkodott, gondolom ilyenkor elnyúlva kapaszkodott felfelé, vagy hellyel-közzel egyet-egyed akár lejjebb is lépett. Én viszont ezt felülről nem láthattam, csak azt érzékeltem, hogy most vagy

előre fogok bukni, vagy hanyatt esem. És jobbra a mélység, a másik oldalon meg a szikláknak a szandálomat szinte súroló közelsége.

Hátam mögött a hajcsár szünet nélkül biztatta a jószágot. Képtelen voltam megjegyezni azt a szót, ami előrelendített bennünket. A kemény h-ktől krákogó arab kifejezésekre amúgy sem állt rá a szám. Pedig állítólag néhánynak a formálgatása rokonszenvet kelt bennük. Reggelente mondtam is: szobáhalcheir, mire válaszul megkaptam magyarul a jóreggeltet.

+ + +

Itt most, a sziklák szűken mért árnyékában csak a nyers üzlet szava döntött. Pedig Ahmed biztosságot adó ember kellett, hogy legyen. Megéreztem ezt, amikor és ahogyan felsegített. Borzas, fekete haja nem tűrte a fejfedőt, fehér inge gombolatlan, hosszú nadrág és cipő védte a lábát. Céltudatosságot sugallt ezzel a cicomanélküliséggel. Díszből több jutott az állatának, hiszen annak kell megnyernie az ügyfelet.

Jeleztem, jó lenne „a hűsön” kicsit megállni. Az arab bizonyos határok között megengedően viszonyult az ilyen időhúzáshoz, ám sokáig nem hagyott pihenni, hiszen az összegben alkudtunk meg, nem az időben. Számíthatott arra, hogy vár rá odalent a következő áldozat.

Emberség? Segítség az esendőnek, a gyakorlatlannak, mondjuk ki: az öregnek? (Hiába is tagadnám.) Vagy csak hideg számítás, hiszen érdeke a végén fizető kuncsaft (szó szerinti) megtartása. Nem sokáig törtem a fejem rajta. Ráhagytam magam a vezetésére. Hittem, hogy nem egyszerűen csak kis kapitalista, aki foggal-körömmel küzd a mindennapi betevő falatért. Luxorban is, igen Luxorban, amíg én, a fejjel magasabb, nyomakodtam előre közöttük, a fellahok egymást lökdösve próbálták megszerezni a pénzemet, ajánlott szolgáltatásaikért. De mihelyt erőtlenül a földre zuhantam, elszállt fölülelem a glóriás varázs, és egy pillanat alatt átváltoztak részvevő, segítőkész emberekké. Nos, a helyzet nem ilyen tragikus. Újból nekirugaszkodtunk felfelé.

Egy-egy kanyarban kiszélesedett az ösvény, ott asztalkán, vagy gyékényen szuvenírek halmaza, feketébe tekeredett asszonyok felügyeletében. Reménykedve üdvözölték Ahmedet. No, most ez vízvázasztó. Megérti a helyzetemet és elfogadja? Vagy egyesült erővel még egy bőrt akarnak lehúzni rólam? Várakozással tekintett rám. — Thank you, most aztán igazán nem — háritottam el a kínálatot. Jól van. Szó nélkül tudomásul vette.

Elég nagy volt a forgalom; nem volt könnyű kerülni a közeledőket. Elismerően bólogattak, hogy ebben a matuzsálemi korban ilyesmire vállalkoztam. Fent is számár, lent is számár, nyugtáztam a dicséreteket. A humorista valójában szomorú teremtmény. Még az alkalmi is. Csak lennék húsz éves, kivel cseréljek, uraim? Tudják, amikor én annyi idős voltam, akkor hova mehettem? Nna.

Hamar feladtam a távlatokban gondolkodást. Csak a pillanatra és az orrom előtti két-három méterre figyeltem. Ezt a kapaszkodót is megúsztam — könnyebbültem meg egy-egy másodpercre, s már megint csúsztam és inogtam a nyergen.

+ + +

Nyereg volt-e vagy posztó-takaró? Már alig-alig érdekelt. A csacsi a fülét hátracsapta, a fejét néha oldalt fordította, ám meg nem állt egy pillanatra sem. Az a varázsszó elnyomott benne minden berzenkedést. Meg olyan nagyon kíváncsi sem

volt rám. Állati kitartás — mondják. Hát ez az volt. Nem iázott, nem szuszogott, csak kapaszkodott felfelé. A patái tompán kopogtak a szürke szikla hasadékain. Igen, ez még csak nem is volt kimondottan rózsaszín. Csupán kilátástalan szürke. Már semmire sem gondoltam, csak zötykölődtem, s lógott a lábam majdnem a földig. És akkor, el sem hittem az első pillanatban, kitárult az út, szikrázott a kifehéredett por a téren, jobb kézre sötét rózsaszín faragványos díszben a „Kolostor” ötvenszer negyvenöt méteres homlokzata. Emberem és állata behúzódta az ösvény árnyékába, én meg mozgó kötömbökön egyensúlyozva, lebotorkáltam a térségre, néhány csenevész fácska mellé. Itt a cél, amit odalent még annyira akartam, s nekem elfűl a lélegzetem. Alig érzékelem a látványt, mert szemembe csurog az izzadság.

Próbáltam mélylégzéssel rendbe hozni magam. Egyelőre hiába. Még mindig remegtek az ujjaim, a lábam. Még soha nem táncolt így gép a kezemben. A száraz, portalan fény azonban megkönyörült rajtam: a lehető legkisebb, rezdülésnyi idővel vetült a lemezre. A felvétel sikerült. A következő is. Fellelegeztem, s most már látni is, élvezni is kezdtem.

Annak ellenére, hogy pontosan szembekaptam a létesítményt, a párkánnyal kettéválasztott, vakablakokkal, fél timpanonokkal és számos oszloppal tagolt homlokzat változatosságát, legfelül az egészhez képest kicsinek ható, most már tudom, hogy kilencméteres urnával, az árnyékteremtő, súroló fény erőteljesen térbelivé domborította. Mégsem barokk nyugtalanságot, hanem klasszikus nyugalmat árasztott felém. Mindez készült vagy kétezer éve, egy aránylag kis helyiségért, amelyben az istenség lakott. A „Kolostor” (kolostor? inkább zarándokhely) képe már az enyém — zártam rá a tokját elégedetten. — Miért mindig csak önsanyargató zarándokok és haragvó égiek? Inkább Apollón és a múzsák. Legyen az övék. Semmi önkény. Tisztelőik jártak erre egykoron. Onnan is, ahol az igazi Parnasszus emelkedik. — Most néztem csak körül.

+ + +

Balra tőlem, a mesés látvánnyal szemben, a sarokban, tevebőrrel takart hűsölő sátor. Valaki halkán panaszkodott. — Múló rosszul. Most érkezünk föl, idáig bírta — magyarázták, s föléje hajoltak. (Elveszik előle a levegőt!)

Ahogy kezdett hozzászokni a szemem az odabent uralkodó félhomályhoz, felfedeztem ismerőseimet, akik szőnyegekre dőlve beszélgettek. — Nem megyek följebb? — mutattak a háttér magasába. Állítólag onnan gyönyörű a kilátás egész Petrára. Följebb? Méregettem a csúszdát. Ugyan. Jó nekem itten.

Különben is ők ráértek, nem voltak rabjai egy alkunak. Tíz percet kaptam a fényképezésre, aztán vissza a mélybe. A legkevesebb, hogy a magam részéről igyekszem betartani a megegyezést. Miután elértem a célt, ez most már nem is volt ellenemre.

Gyakorlott hegymászók szerint a völgymenet mindig nehezebb, mint a hegymenet. Nem beszélve arról, hogy lefelé más útvonalra kormányozta jószágát Ahmed. Rövidebbre? Már túl voltam azon, hogy méricskéljem a hosszúságokat. Meredekebbnek éreztem, az kétségtelen. És itt is az árusok. Hogyan képzelik el egyáltalán az üzletet? Amikor a vállalkozás rabja (mármint én) azon mesterkedik, hogy nyergestül, sőt állatostul előre ne zuhanjon, akkor álljon meg, guberálja ki pénztárcájából az aprót, ha egyáltalán felismeri az érmék jeleit, rakja el a nabateus istenséget a hátizsákjába, netán még alkudjon is, no ez nem fér a szabadulni vágyás egyre erőteljesebb áramába. Már nem is a paták zaja, hanem az az ösztökélő szó kopogott a dobhártyámon. Mint a csöpögő vízcsapból a cseppek sora. Víz, víz. Arra

sincs erőm, hogy kivegyem a másfél literes flakont a hátizsákomból, s akármilyen langyos, húzzak egyet belőle. Majd lenn. Hátrafeszítem magam, s úgy hullámsunk lefelé.

+ + +

Igen, de ha ez nem az az út, akkor hova érünk le? Ahmed kezében vagyok. Emlékfoszlányok arról, hogy a jordánok becsületesek. Megkötöttük fölfelé az alku, most lehoz, majd odalent letesz, megkapja a pénzét és barátsággal elválunk egyszer, s mindenkorra. Egy kanyar után megkönnyebbülésem határtalan. Látom, ha nem is közel, a vendéglőt. Akkor én most leszálok. Az óhajhoz más is kell. Mondjuk valami fal, falacska, amire ráléphetek, persze azt is segítséggel. Mert másik lábam olyan valószínűtlenül messze van. Fel kellene emelnem és odatennem a már falat ért jobbhöz. Ahogy én azt elterveztem. (A közelben csak hajcsárok, vendég sehol.) Ahmed jelzi, hogy neki más az elképzelése. Elmúlt az idő. (Ebben igaza van.) Hogyan akarok én kigyalogni Petrából és elérni a buszt? Ha fizetek még öt dinárt, elvisz a szurdok bejáratáig. Tovább nem, mert az ő üzlete — nevezzük nevén: vadászterülete — csak odáig tart. Nem lépheti át a határt. Arrafelé már a kocsisok és a lovasok a zsákmányszerzők. Itt most egyszerre többen is körülvesznek. Fogadjam el az ajánlatot. Nincs erőm tiltakozni. Jó, de aztán vége.

Elindulunk nagy ívben a széles, poros úton a Traianus-kapu romjaitól az amfiteátrum felé. Hohó, álljunk csak meg. Adja ide a hátizsákját — rendelkezik. Vállára veti és felugrik mögém szegény párára. Sőt még arra kényszeríti, hogy galoppban szedje a patáit. Mi ketten együtt mit tehetünk ellene? Fájó szívvel látom fent balra a bizánci mozaikokat védő sátor tetőt. Igaz, hogy oda is kapaszkodni kellett volna. És a királysírok utcájához. Tevék jönnek szembe az opálos fényben. Ahmed, nem kellene inkább szőnyeget teríteni és imádkozni? Végre megállunk. És most már tényleg leszállhatok.

Előveszem a pénztárcámat. A mozdulatra többen is odasorakoznak Ahmedet erősíteni. Megérik bennem a határozatlan, gyöngye embert. Rekedten ordítva bizonygatják: a szárnak is kell enni! Adjak még! Mutatom, hogy nincs. Ott tényleg nincs. (Milyen jó, hogy ingem alatt bőrtasakban van a pénzem. Ha sejtenék! És ha sejtik?) Sivatagi rendőr? Ugyan, hol vannak már azok!

Elég volt, hogyan szabaduljak tőlük? Dühösen fenyegetőznek. Széles mozdulatokkal, arcomba szitkokat szórva. Most látom, hogy a közelemben sincs turista. Én vagyok az egy szál áldozat. Akiből ki kell sajtolni a napi bevétel hiányzó részét. Azt tehetnének velem, amit akarnak. Mi tartja vissza őket attól, hogy kitépjék a kezemből az irattárcát? Mi? És egyáltalán...

+ + +

Hirtelen rés nyílt a csoportban. Talán mégis volt közöttük megértő ember? Kitéptem magam közülük, és most már habozás nélkül átléptem az „üzlethatárt”. Előttem a szurdok sötétje. Csak ott álltam meg.

Hátrafordultam, hogy lássam még egyszer a csodálatos „Kincstár” oszlopos, timpanonos homlokzatát. Azt a némán szemlélődő méltóságot, amelyre hiába lövöldöztek egykor a benne aranyat sejtő beduinok. Azt a vásári tülekedés fölé emelkedő nyugalmat, századok állandóságát és talán egy kissé a jövőbe sugárzó hitet, hogy ne a pillanat vélt koncába kapaszkodók marakodása legyen az utolsó emlék, amit Petrából magammal viszek.

